

Н. М. Миколаєнко

кандидат педагогічних наук
старша викладачка кафедри журналістики та дидактичної філології
Житомирський державний університет імені Івана Франка
e-mail: nadija.mykolajenko@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3368-5929
Житомирський державний університет ім. І. Франка
вул. В. Бердичівська, 40, м. Житомир, 10000, Україна

ІНФОРМАЦІЙНО-МЕДІЙНИЙ ПРОСТІР: ДО ПРОБЛЕМИ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ ЖУРНАЛІСТІВ

Мета статті – розкрити особливості підготовки майбутніх журналістів у межах закладу вищої освіти.

Методологія дослідження. У ході дослідження використано ряд загальнонаукових методів: аналізу й синтезу, порівняння, узагальнення, – які дали змогу розкрити та систематизувати інтерактивні форми організації навчального процесу в підготовці майбутніх журналістів. За допомогою описового методу та контент-аналізу розкрито особливості підготовки майбутніх журналістів у межах закладу вищої освіти, продемонстровано конкретні форми навчання медіафахівців на базі ЖДУ ім. І. Франка, що дало змогу досягти поставленої мети.

Результати. За результатами дослідження встановлено, що підготовку майбутніх журналістів у ЗВО можна розглядати як освоєння особистістю професійних знань і навичок, коли вони органічно поєднуються зі знаннями соціокультурної ситуації та становлять світогляд фахівця масмедіа, а також як здатність особистості до постійного самовдосконалення, самоосвіти. Розкрито детально реалізацію інноваційних форм та методів у фаховій підготовці журналістів у межах закладу вищої освіти. Зазначено, що фахова підготовка журналістів передбачає наявність сучасного мислення: уміння адекватно, самостійно аналізувати явища та процеси, бачити головне й особливе, відмовитись від штампів та інерції мислення, швидко реагувати на суспільні процеси й оприлюднювати достовірний фактаж. Акцентовано увагу на тому, що це – системний процес, тому необхідно в межах освітньої та журналістської діяльності створити систему умов і засобів для ефективного формування й удосконалення «портрета журналіста».

Новизна. Наукова новизна дослідження полягає в детальному розкритті інтерактивних форм та методів фахової підготовки журналістів на базі Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Практичне значення дослідження в тому, що реалізація на фахових заняттях таких форм, як ворк-шоп, тренінг, брифінг, буктрейлер, круглий стіл, «казка», імітована редакція «Редакторська скриня» та навчального проєкту «Такого у книгах не прочитаєш», дає змогу вдосконалити професійні знання, уміння та навички.

Ключові слова: фахова підготовка, заклад вищої освіти, майбутні журналісти, інтерактивні форми, медійний простір.

І. Вступ

Необхідність створення якісних масмедіа набуває особливого значення у зв'язку з конкуренцією в глобалізованому світі, що вимагає розробки сучасних стратегій розвитку фахової освіти. Відповідно актуалізується проблема покращення практичної підготовки майбутніх журналістів як вагомого фактора. Оскільки професія журналіста унікальна не тільки за своєю специфікою, ризикованістю при виконанні професійних функцій, творчою наснагою, психологічною напругою, а й роллю та місцем у комунікативному процесі, ґрунтовна фахова підготовка журналістів є актуальним питанням сьогодення.

Вітчизняні та зарубіжні науковці розглядали різні аспекти пошуку ефективних умов фахової підготовки в сучасній філософії освіти (І. Зязюн, В. Кремень, П. Саух та інші); теоретичні положення компетентнісної освіти (С. Гончаренко, О. Дубасенюк, Н. Кузьміна та інші); ідеї формування професійної підготовки в європейському освітньому просторі (І. Васютенкова, Л. Воротняк, Л. Данилова, Л. Перетяга та ін.); концептуальні основи фаховості для працівників ЗМІ (А. Бессараб, М. Женченко, Н. Зелінська, А. Капелюшний, І. Михайлин, В. Теремко, В. Різун, М. Тимошик, О. Холод, Ю. Фінклер та ін.). Вивчення наукової літератури й досвіду роботи фахі-

вців ЗМІ засвідчило, що на етапі трансформації сфери журналістики наявний рівень «портрету журналіста» як комплексного показника ефективності професійної діяльності фахівців масмедіа не відповідає реальному потенціалу в розв'язанні актуалізованої проблеми. Вирішення окреслених завдань є можливим за умови вдосконалення навчального процесу.

II. Постановка завдання та методи дослідження

Мета статті – розкрити особливості підготовки майбутніх журналістів у межах закладу вищої освіти.

У ході дослідження використано ряд загальнонаукових методів: аналізу й синтезу, порівняння, узагальнення, – які дали змогу розкрити та систематизувати інтерактивні форми організації навчального процесу в підготовці майбутніх журналістів. За допомогою описового методу та контент-аналізу розкрито особливості підготовки майбутніх журналістів у межах закладу вищої освіти, продемонстровано конкретні форми навчання медіафахівців на базі ЖДУ ім. І. Франка, що дало змогу усебічно досягти поставленої мети.

III. Результати

Фахова підготовка журналістів у межах навчального закладу та в інформаційно-медійному просторі передбачає ґрунтовний підхід з урахуванням викликів сьогодення. Пропонуємо розглянути інноваційні форми та методи підготовки майбутніх журналістів, які реалізуються на базі Житомирського державного університету імені Івана Франка. Ефективними для формування професійної культури майбутніх журналістів вважаємо теоретичні (різні види лекцій), практичні (лабораторні роботи, семінари, самостійна робота, навчально-виробнича практика, імітована редакція «Редакторська скриня») і практико-орієнтовані (ворк-шоп, ток-шоу, тренінг, буктрейлер, брифінг, круглий стіл, навчальний проєкт «Такого у книгах не прочитаєш») форми навчання.

Згідно з Положенням «Про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах» [4], самостійну роботу студентів спрямовуємо на реалізацію інноваційної форми – випуск науково-методичного журналу «Редакторська скриня». Так, група студентів є умовною редакцією видання, де в кожного свої завдання (редактора, коректора, журналіста, верстальника), а кінцевим результатом зі встановленим дедлайном є журнал у друкованому й електронному варіантах. Самостійна робота в сучасному розумінні має такі потенційні можливості: скеровує пізнавальний інтерес студентів відповідно до їх індивідуальних можливостей; вибудовує перспективи розвитку творчого пошуку й досягнення результатів через власні дослідження; стимулює самостійне засвоєння та критичне осмислення знань, набуття власного досвіду в ході виконання завдань до кожної теми заняття; орієнтує на колективне обговорення та оцінювання виконаної самостійної роботи; вказує на прояв психолого-педагогічної й науково-професійної активності майбутніх фахівців у межах виконання завдань; забезпечує реалізацію творчого доробку студентів і отримання конкретних результатів.

Вагомим результатом виконання самостійної роботи студентів журналістського профілю ЖДУ ім. І. Франка в ході вивчення фахових предметів є презентація розроблених матеріалів, які розміщені в *науково-методичному журналі «Редакторська скриня»* (рекомендованого до друку Вченою радою ЖДУ ім. І. Франка, протокол № 7 від 27.12.2014). Він є універсальним проєктом, що включає творчі роботи студентів під рубриками «Від науковця», «Фахівцям на замітку», «Інтерв'ю з...», «Це важливо», «У гостях у...», «Читаймо разом», «Практичні поради», «Топ-10», «Весела робота» тощо.

Матеріал у «Редакторську скриню» студенти готують самостійно до кожного практичного заняття, узгоджуючи свої ідеї з умовною редколлеєю видання. Такий вид самостійної роботи розглядаємо як процес фахової реалізації студентів на ґрунті актуальних професійних знань, умінь, навичок, як інноваційну форму навчання.

Зауважимо, що «Редакторська скриня» є практико-орієнтованим засобом, що забезпечує впровадження міжпредметних зв'язків у процесі фахової підготовки майбутніх журналістів. Із матеріалами навчально-методичного журналу «Редакторська скриня» можна ознайомитися в електронній бібліотеці Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Серед інтерактивних форм організації навчального процесу в підготовці майбутніх журналістів для набуття студентами навичок публічного виступу та дискутування вдало реалізовувати *ток-шоу, брифінг* – міжгалузєва, інтерактивна форма спілкування. Зауважимо, що проведення ток-шоу або брифінгу передбачає формування проблеми, мети; збору інформації з певної теми; підготовку проблемних запитань і виступу учасників; аналіз підготовки аудиторії. Наприклад, у межах профільних курсів проводимо ток-шоу на основі узагальнення й систематизації навчального матеріалу з фахової проблематики, у ході якого відбувається практична апробація, аргументується в колективному обговоренні отримання результатів тощо. Проведення брифінгів на заняттях дає можливість студентам публічно виступити з інформацією на конкретну тему й коротко відповідати на питання «журналістів»-одногрупників, таким чином, кожен презентує власні дослідження теми, уміння володіти аудиторією та своїми емоціями. Як правило, у реалізації таких форм навчання створюються провокаційні ситуації, тому майбутні журналісти «тримають руку на пульсі», а відтак – відшліфовують фахові навички й уміння.

Власний практичний досвід свідчить, що особливе місце серед інтерактивних форм навчання посідає *буктрейлер* – кліп за книгою, короткий відеоролик за мотивами конкретного друкованого видання з метою його популяризації. Уперше на публіці буктрейлер був продемонстрований у 2003 р. до десятого роману вампірської саги К. Фіхан «Темна симфонія». Зараз у США над створенням буктрейлерів працюють провідні кіностудії. В Україні цей спосіб рекламування друкованих видань впроваджено з 2009 р. Як новий інструмент для книжкового бізнесу першими використовувати буктрейлери стали видавництва. У подальшому цією ідеєю зацікавилися працівники бібліотек, однак поширення буктрейлер не набув, оскільки потребує матеріального ресурсу [1].

Разом із тим, зазначену форму навчання, як перспективно-інноваційну, використовують на заняттях з журналістського фаху. Наприклад, у травні щороку ряд студентських робіт представляли на Всеукраїнському фестивалі буктрейлерів «Bookfashion» (Київ). Так, робота на дитячу поезію «До нас крокують в гості зима та Миколай» житомирської письменниці Людмили Коваль у номінації «ігровий буктрейлер» здобула III місце (режисер – Віталій Коваль, студент III курсу; оператор – Вікторія Лавренчук, студентка II курсу; сценарист – Вікторія Ейсмут, студентка III курсу). У 2019 р. за буктрейлер про книгу Мар'яни й Тараса Прохасько «Хто зробить сніг» – II місце (режисер – Дарина Шевченко; оператор – Юлія Глинчук, студентки II курсу). Для студентів-журналістів така інтерактивна форма є захоплюючою, розкриває творчий та інтелектуальний потенціал.

Акцентуємо увагу, що для формування професійного портрету фахівця студентам спеціальності «Журналістика» необхідні «живі» практичні поради фахівців. Тому на базі ЖДУ ім. І. Франка створений і реалізовується *навчальний проект* для майбутніх журналістів «Такого у книгах не прочитаєш». Його суть – неформальне спілкування з провідними фахівцями Житомирщини, України про секрети, лайфхаки професійної діяльності, а також налагодження співпраці зі студентами. Такий навчальний проект мотивує студентів до створення власних рубрик, радіо-, телепрограм чи ведення блогів, дає змогу краще зрозуміти тонкощі журналістської діяльності. Завдяки реалізації проекту «Такого у книгах не прочитаєш» майбутні фахівці медійного простору успішно влаштовуються на виробничу практику або роботу.

Зауважимо, що базова професійна освіта є тим фундаментом, який закладає основи загальної та професійної культури фахівця, створює його бачення в інформаційно-медійному просторі й загартовує як професіонала. Тому саме міждисциплінарні зв'язки спрямовані на формування цілісної системи фахових знань, умінь майбутнього масмедійника, розвиток його професійних здібностей тощо.

Як один із видів навчальної роботи в межах закладу вищої освіти, що передбачає фахову підготовку майбутніх журналістів на основі аналізу вивченого теоретичного матеріалу з проєкцією на професійну діяльність, виділяємо лабораторні роботи. Одна з важливих переваг лабораторних занять, порівняно з іншими видами аудиторної навчальної роботи, полягає в інтеграції теоретичних знань із практичними вміннями й навичками студента в єдиному процесі діяльності навчально-дослідницького характеру.

Участь у лабораторному занятті передбачає виконання студентами навчальних завдань, наприклад, *презентація ідей* (написати казку з однаковим початком «Гутенберг зробив усіх читачами, а ксерокс зробив усіх видавцями»), *наукові теоретико-орієнтовані спостереження* (зобразити у вигляді інфографіки чи аудіовізуального матеріалу власний «портрет сучасного журналіста»). Виконання лабораторних робіт вимагає від студента глибокого знання й розуміння навчального матеріалу, що забезпечує формування науково-пошукових умінь, реалізації творчої ініціативи, впливає на розвиток пізнавальних інтересів та здібностей, сприяє розвитку самостійності в прийнятті рішень, що є важливим для професійного працівника ЗМІ.

IV. Висновки

Фахова підготовка журналістів передбачає наявність сучасного мислення: уміння адекватно, самостійно аналізувати явища та процеси, бачити головне й особливе, відмовитись від штамів та інерції мислення, швидко реагувати на суспільні процеси й оприлюднювати достовірний фактаж тощо. Тому підготовку майбутніх журналістів у ЗВО можна розглядати, по-перше, як освоєння особистістю професійних знань і навичок, коли вони органічно поєднуються зі знаннями соціокультурної ситуації та становлять світогляд фахівця масмедіа; по-друге, як здатність особистості до постійного самовдосконалення, самоосвіти.

Завдяки реалізації розглянутих інноваційних форм та методів на базі Житомирського державного університету імені Івана Франка значно підвищується рівень підготовки майбутніх журналістів. Оскільки це – системний процес, вважаємо за необхідне в рамках освітньої та журналістської діяльності створити систему умов і засобів, необхідних для ефективного формування й удосконалення сучасного «портрета журналіста».

Список використаної літератури

1. Буктрейлер – сучасна форма реклами книги. URL: <http://biblio.lib.kherson.ua/buktreyleyler.htm> (дата звернення: 06.11.2020).

2. Групова робота студентів. URL: http://idruchniki.com/13870502/pedagogika/grupova_robota_studentiv (дата звернення: 06.11.2020).
3. Іванов В. Журналіст і суспільство. Етика в редакційному повсякденні. Київ : Академія Української Преси : Центр Вільної преси, 2010. С. 11–25.
4. Положення про організацію самостійної роботи студентів. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0069320-08#Text> (дата звернення: 06.11.2020).
5. Редакторська скриня : наук.-метод. журнал / за заг. ред. Н. М. Миколаєнко. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2019–2020. 46 с.

Reference

1. Buktrei'ler – suchasna forma reclami knigi [Book trailer - a modern form of book advertising]. Retrieved from <http://biblio.lib.kherson.ua/buktrei'ler.htm> [in Ukrainian].
2. Grupova robota studentiv [Group work of students]. Retrieved from http://idruchniki.com/13870502/pedagogika/grupova_robota_studentiv [in Ukrainian].
3. Ivanov, V. (2010). Zhurnalyst i suspil'stvo. Etika v redakcii'nomu povsiakdenni Journalist and society. Ethics in editorial everyday life]. Kyiv: Akademiia Ukraïns'koï Presi: Centr Vil'noï presi [in Ukrainian].
4. Polozhennia pro organizatciiu samostii'noyi roboti studentiv [Regulations on the organization of independent work of students]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0069320-08#Text> [in Ukrainian].
5. Mykolaienko, N. M. (2019–2020). Redaktors'ka skrinia [Editor's box]. Zhitomir: vid-vo ZHDU im. I. Franka [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 06.11.2020.

Received 06.11.2020.

Mykolajenko N. Information and Media Space: the Problem of Journalists Professional Training

The purpose of the article is to reveal the peculiarities of training future journalists within a higher education institution.

Research methodology. The study used a number of general scientific methods: analysis and synthesis, comparison, generalization, which allowed to reveal and systematize interactive forms of organization of the educational process in the future journalists training. With the help of a descriptive method and content analysis, the peculiarities of future journalists training within a higher educational institution are revealed, specific forms of media professionals training on the basis of Zhytomyr Ivan Franko State University are exposed, which made it possible to comprehensively achieve the goal.

Results. The study found that the training of future journalists in higher education can be seen as the development of professional knowledge and skills, when they are organically combined with knowledge of the socio-cultural situation and constitute the worldview of a media specialist, as well as the individual's ability to continuous self-improvement. The implementation of innovative forms and methods in professional training of journalists within a higher educational institution is revealed in detail. It is noted that professional training of journalists presupposes the presence of modern thinking: the ability to adequately, independently analyze phenomena and processes, see the main and special, abandon the stereotypes and inertia of thinking, respond quickly to social processes and publish reliable facts. Emphasis is placed on the fact that this is a systemic process, so we consider it necessary within the educational and journalistic activities to create a system of conditions and tools necessary for the effective formation and improvement of the «portrait of a journalist».

Novelty. The scientific novelty of the study lies in the detailed disclosure of interactive forms and methods of journalists professional training on the basis of Zhytomyr Ivan Franko State University.

The **practical significance** of the research is that the implementation of professional such professional classes as workshop, training, briefing, book trailer, round table, «fairy tale», the simulation of editorship «Editor's box» and the educational project «You will not read this in books» allows students to practically improve professional knowledge, skills and abilities.

Key words: professional training, higher educational institution, future journalists, interactive forms, media space.

Миколаєнко Н. Н. Информационно-медийное пространство: к проблеме профессиональной подготовки журналистов

Цель статьи – раскрыть особенности подготовки будущих журналистов в рамках высшего учебного заведения.

Методология исследования. В ходе исследования использованы общенаучные методы анализа и синтеза, сравнения, обобщения, позволившие раскрыть и систематизировать интерактивные формы организации учебного процесса в подготовке будущих журналистов. С помощью описательного метода и контент-анализа раскрыты особенности подготовки будущих журналистов в рамках высшего учебного заведения, продемонстрированы конкрет-

ные формы работы по обучению медиаспециалистов на базе ЖГУ им. И. Франко, что позволило достичь поставленной цели.

Результаты. По результатам исследования установлено, что подготовка будущих журналистов в высших учебных заведениях может рассматриваться как освоение личностью профессиональных знаний и навыков, когда они синергетично сочетаются со знаниями социокультурной ситуации и составляют мировоззрение специалиста массмедиа, а также и как способность личности к постоянному самосовершенствованию, самообразованию. Раскрыто подробно реализацию инновационных форм и методов в профессиональной подготовке журналистов в рамках высшего учебного заведения. Отмечено, что профессиональная подготовка журналистов предполагает наличие современного мышления: умения адекватно, самостоятельно анализировать явления и процессы, видеть главное и особенное, отказываться от штампов и инерции мышления, быстро реагировать на общественные процессы и обнародовать проверенный фактаж. Акцентировано внимание на том, что это – системный процесс, поэтому необходимо в рамках образовательной и журналистской деятельности создать систему условий и средств, необходимых для эффективного формирования и совершенствования «портрета журналиста».

Новизна. Научная новизна исследования заключается в детальном раскрытии интерактивных форм и методов профессиональной подготовки журналистов на базе Житомирского государственного университета имени Ивана Франко.

Практическое значение исследования в том, что реализация на профессиональных занятиях таких форм, как ворк-шоп, тренинг, брифинг, буктрейлер, круглый стол, «сказка», редакция имитированная «Редакторская скриня» и учебного проекта «Такого в книгах не прочитаешь» позволяет практически усовершенствовать профессиональные знания, умения и навыки.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, высшее учебное заведение, будущие журналисты, интерактивные формы, медиапространство.